

# Božji jezik.

Spisal Fran Ilešič.

I.

## Apoteoza junaka Herakleja.

**B**ilo vam je to takrat, ko so imeli vesoljno oblast čez ves svet Olimpovci, stolujoči v nedoglednih višinah Olimpovih, skriti v tmino neprozornih oblakov; Heraklej se je na gori Eti baš odpravljal s tega sveta, trdno prepričan, da ga bogovi sprejmo v svojo sredino: Trudil se je bil pošteno celo življenje, zemeljsko potovanje sklenil v pobožni službi nesmrtnih Olimpovcev, in naj bi mu bil zdaj, po teh težkih izkušnjah, zaprt vhod v bivališča nebeških »lahkoživecev«? Že je imel naneseo grmado drv, da na njih sežge, kar ga ni bilo za olimpovske salone, vzel škatljico žveplenk »podpornega društva za mlade plemiče-junakoviče«, zažgal - in čez nekaj minut Herakleja ni bilo več v dolini solz.

Na vrtoglavem robu visokega olimpovskega vrha pa je sedela Heba, lahkokrila nebeška natararica. Zapustila je bila zborovalnico bogov in boginj, ki so ji ta dan prepovedali točiti opojni sok nektarjev, češ, da imajo trezno poslušati izvirno razpravo jezikoslovca Herma (Merkurija) o najnovejših pojavih jezikovnega razvoja. Ker sama ni čutila zanimanja za take učene reči, je ostavila dvorano ter sedla na bližnji vrh, da se vda veličastnemu razgledu po širnem svetu. Kako si pa tudi lep, ti Zenov svet, ves vreden, da te občuduje boginja! . . .

Toda kaj pa je bilo to? Tam spodaj na obronku je nekaj zasumelo — grmovje se giblje, vejevje poka, kamenje se udara, in krvavo razpraskan stopi pred njo junak ogromne postave — Heraklej! V ognju očiščenega ga je nesla neznana sila z gore Ete proti Olimpu, a padel je bil prenizko — najhujšo strmino je moral preplezati s silnim naporom in si pot sam utreti; kajti človeška noga še tod ni hodila.

»Da, Olimp trpi silo!« tako je vzkliknil Heraklej, stoječ na trdnih tleh poleg Hebe, ter jo je vljudno pozdravil. Nato je sledil lep odzdrav, lep nasmeh, in Herakleja, starega častivca ženskih,

»Skrbi je konec, žalosti, nesreče,  
Se trese od veselja spet mu žila,

Kar gleda ji v obličje tak cveteče;  
 Naj brije v rane mu viharjev sila,  
 Naj po telesu spotenem mu vleče:  
 Ni njemu mar, kar se godi na sveti,  
 Ak' smejo srečne jo roke objeti.

In v njega roke mu pada počasi božja natakara — toda

Naj pevec drug vam srečo opisuje,  
 Ki tako hitro je vzcvetla obema,  
 Pijanost njuno, ki tak hitro mine,  
 Pregnana od jezikov razdaljine —

Heba in Heraklej se namreč žalibog nista prav umela, ko sta jela med seboj kramljati, ker je vsaki govoril svoj jezik. Heba je sklenila, da tujca brž Zenu prijavi.

Medtem je Merkurij, zgovorni vnuk Atlantov, v veliki olimpovski dvorani približno takole govoril: »Zbrane boginje, zbrani bogovi! Niti za minuto se še ni pomaknil kazavec olimpske večne ure, odkar smo v neizmerni svoji ljubezni razdelili zemljanom vsaki svoje darove; kar sem zmožel najboljšega, svoj lastni najlepši umotvor, bogov govorico, jezika neprecenljivi dar sem poklonil jaz temu prej »nememu in grdemu zarodu«<sup>1)</sup>, ne samo, da bi na mesto sovraštva in vojske stopili sprava in mirna pogodba, da bi ljudje mogli občevati med seboj ter si na ta način omikati naravo<sup>2)</sup>, ampak posebno tudi radi tega, da bi oni umevali nas, bogove, in mi njih. Vi vsi bogovi ste mi bili hvaležni, da sem ustvaril ta »teoantropovski« (bogočloveški) jezik, ki bi naj obsegal vse kote nebes in zemlje; odtelej ste se s tem sredstvom lahko bližali ljubeznivim devam pozemeljskim; saj še veš, Zen, kako si rad zahajal na zemljo »v vas«, kako si brez ovir potoval po zemlji liki po Olimpu, občujoč z ljudmi, srkajoč z dimom pečenega mesa tudi njih vroče molitve. Pojdi dandanašnji na svet ti, Zen, ki zmoreš vse; mar misliš, da še najdeš ljudi z razumljivo govorico? Ne; človeški govor se je povsod izpremenil. Kot vaš poslanec hodim z Olimpa na zemljo in pod zemljo ter se prepričam vsakikrat, da ljudje vedno bolj mešajo jezik, da govore po svoje, Olimpovcu težko umljivo, po pokrajinah različno . . .«

Zdajci vstopi Heba, steče po glatkem parketu k predsedniškemu stolu mogočnega Zena ter mu tiho nekaj na uho pove. Videti je bilo, da so ga vznemirile njene besede; pozorno je pogledal na svojo soprogo strogega očesa, na boginjo Hero, potem pa izprevoril, da se je Olimp stresel: »Naj vstopi!« Merkurij je bil ob tem

<sup>1)</sup> Horacij, sat. I, 3.

<sup>2)</sup> Horacij, carm. I, 10.

prizoru umolknil, smrtna tišina je zavládala po nesmrtni dvorani — Heba pa privede Herakleja.

Zen se zgane, ko ugleda svojega in Alkmeninega nezakonskega sina, ter se iznova ozre po častitljivi svoji soprogi, pričakujoč od nje »ognja in žvepla« ob ti živi priči svoje zakonske nezvestobe. Toda — čudo veliko! bojevita Hera se takrat ni vnela kakor o drugih podobnih prilikah; stvar je pač bila že nekoliko zastarela, nadalje ji je junak izredno krepkih udov ugajal, potem pa se ji je Zen zadnje dni, pripravljaje jo na ta dogodek, znal nenavadno prikupiti, da mu je prizanesla to in ono — in jezikoslovna točka dnevnega reda ji je ~~pomnila srce tolike, da je ob pogledu Heraklejevega in Hebinjega, že~~ je tudi kuhalo in močno vrelo.

Priveden pred Zena, je začel Heraklej govoriti — a zdaj je nastal krohot po Olimpu, »homerski« smeh: nihče ni razumel te kolobocije razen Herma, jezikoslovca, ki je bil preromal mnogo zemlje. Le-ta se je brž zavedel lepe prilike nazornega pouka ter jel svojim tovarišem ad oculos dokazovati resnico svojih prejšnjih besed, češ, da ljudje ne govore več kakor bogovi; Heraklej je bil za to trditev jasen dokaz. »Ti Heraklej«, je nadaljeval Herm, »nisi prepotoval manj sveta nego jaz — Gade so te videle in Lacija in Mala Azija — ti mi boš pritrnil, da ljudje različno govore po svetu. Kar je pri Grkih in Latincih fero (bhero, phero), to je v Indiji bhárāmi, pri Germanih biru, pri Slovanih berōm (bera); kar je na Grškem θυμός, v Italiji fumus, je v Indiji dhūmās, po slovanskem svetu dym; grški βίος je latinski vivos, sanskrtski (indijski) živas, slovanski živъ. Toda te besede so si vsaj toliko podobne, da so jim vidi skupni vir — Grki, Italci, Kelti, Germani, Slovani, Armenci, Perzijci, Indi, vsi ti narodi imajo sorodno govorico, imenujejo se Arijci ali Indoevropeci — ali kako si umeval, Heraklej, prebivavce iberskega polotoka? kako Egipčane, Babilonce?«

»Ti so mi govorili barbarski neumljivo«, je odgovoril Heraklej, »ti niso sorodniki Grkov; Semiti so, Egipčani pa Kamiti« . . .

Zenu je bilo že več nego dovolj te jezikoslovne razprave; srce mu je zavzemala druga misel: bo-li možno Herakleju priboriti prostor med bogovi? Sicer bi ga bil po svoji vrhovni oblasti lahko povzdignil do časti iz lastne moči, sam s svojim odlokom, ne meneč se za druge bogove; ali kaj bi bilo Herakleju pomagalo življenje med zavidnimi in sovražnimi mu tovariši? Zato se je odločil Zen Heraklejevo prošnjo spraviti pred zbor ter jo deti na debato.

V tajni seji — Heraklejev je medtem s strahom čakal v veži ter se v skrbeh niti s Hebo ni utegnil meniti — se je pred vsemi drugimi oglasil za besedo Merkurij; kar najtopleje je priporočal prošnjo, poudarjajoč, da si lepšega zgleda jezikovnega novotarstva ne more misliti, nego je baš Heraklejev, ta živi vir zemeljskih narečij; odslej da se bo šele nadejati bujnejšega razcvita jezikoslovnih študij v Olimpu, kajti brez dialektnih izprememb jezikoslovcem ni obstanka.

Razen Palade, ki je mirno in resno poslušala govor Merkurijev, drugi bogovi o ti stvari niso umeli mnogo; tem več pa je bilo slišati nerazločnega godrnjanja, dokler ni vstal Ares (Mart), polkovnik nebeških vojaških krdel: s sabljo bijoč po mizi je dajal važnost svojim besedam, češ, da je treba v armadi enote, da pa se tale ruši s sprejemanjem eksotnih bitij, sploh pa da je Heraklejev za častniško družbo preneotesan hrust.

Ker se je za svojega ljubimca potegnila tudi Heba, nebeška natakara, ki je bila draga vsem bogovom in jim je posebno v tem odločilnem trenutku namenoma mamila um z izredno ljubkostjo in lepimi očmi, je naposled obveljal predlog Merkurijev, da se naj Heraklejev sprejme v nebo kot »exemplar humanarum linguarum«, vendar s pristavkom boga Marta: 1.) da je v Olimpu edino veljaven božji jezik, 2.) da se je ogibati vseh vplivov Heraklejevega narečja, ker bi to skrunilo čistost božjega jezika, 3.) da se nikdar nihče več ne sprejme v Olimp, če ni popolnoma zmožen božjega jezika, 4.) te določbo se morejo in smejo le enoglasno izpremeniti.

V ti obliki je bil predlog enoglasno sprejet.

## II.

### Cesarja Avgusta razprava o božjem jeziku.

»Ab excessu divi Augusti nox prima« — po smrti blaženega Avgusta noč prva (od 19.—20. avgusta l. 14. po Kr.) — to je bil naslov posebnega odstavka v dnevniku vestnega paznika palatinske knjižnice v starem Rimu; z grozo si bral pod tem zaglavjem, kako je strašilo ono noč v teh sicer le Muzam posvečenih prostorih.

»Pozno je že bilo . . . psi so bili že umolknil, jaz sem bil legel spat; a komaj me je zazibal prvi sen, kar so zaškripala vrata glavnega vhoda — kaj je to ob ti uri? Vlekel sem na uho, a zdaj začutim, kakor da bi potegnil ob meni dih hladne sape, in sosedna glavna dvorana, polna knjig, se je razsvetlila; slišim, kako nekdo poriva knjige, jih premetava, kako knjige padajo . . . znoj mi je po-

lival čelo, ko sem na rahlo odprl duri . . . o joj, tam zgoraj na stolici je stala ob knjigah bleda podoba njegove blaženosti, cesarja Avgusta samega: premetaval je in listal, listal in' listal, iskal in zbiral, dokler ni zapel petelin . . . Torej tudi tvoja glava, blaženi Avgust, ni bila učenosti dovolj polna za oni svet? tudi tam še čišlaš človeško modrost? — Nisem zatisnil več očesa, smrtna duška me je dušila . . . Drugega dne sem pogrešal več Homerjevih izdaj, vse znamenite komentarje od Aristarha počenši . . . Avgust Homerist?»

Toliko tisti čudni dnevnik; pojasnjuje ga zapisnik seje bogov z dne 19. avgusta 14 po Kr. Onega dne se je bil namreč v Olimpu oglasil Avgust s prošnjo, da mu dajo sedaj, ko je zapustil zemljo, prostor v svoji sredini. Ni dvomil o svoji vrednosti niti o gotovem sprejemu, dokler ni zvedel ob nebeških vratih, da je ondi treba znati — božji jezik. Ta novica ga je presenetila; nikdar v svojem življenju ni mislil o tem, v katerem jeziku bo govoril z bogovi — sitnost!

Radi dobre volje, ki jo je kazal na zemlji do bogov, z vnanjimi sredstvi pospešujoč njih češčenje, gradeč jim svetišča, dasi le mrzle, neme zidine, kjer ni nikdar izlivalo gorko človeško srce svojih čuvstev — zategadelj so mu bogovi obljubili nebesa, ako prouči vse, kar je v posvetnem slovstvu znano o božji govorici, ter predloži o tem primerno razpravo bogovom v presojo . . .

Še isti večer se je odpravil Avgust na palatinski grič v knjižnico, si odnesel odtod potrebno literaturo za svojo nalogo in drugi dan »po straži mirno gor' in dol', korakaš mi, August; ne vidiš nič, ne slišiš nič, kot bil bi filozof«, popravljajoč v predvežju olimpskem, kar si bil zamudil v življenju, proučujoč za pokoro grške pesnike.

Zasledil je v Homerju tele sledove božjega jezika:

v Ilijade prvem spevu tele vrstice (399—404):

»Zvezati Zena nekdaj so zakleti bogovi hoteli,  
Hera, Pozejdon, celo rojenka mu Palas Atena,  
Ti si mu prišla v pomoč, razvezala sponc mu udov,  
Ter si storočnika brž v široki Olimp poklicala,  
Ki Briarej ga Olimp, Egeon pa zemlja ga zove« . . .

V Ilijade drugem spevu (811—814) imenujejo višek,

»Ki ga ljudje Baticia zovo, nesmrtri bogovi  
Brze Myrine gomilo . . .«

V Ilijade štirinajstem spevu pošlje boginja Hera Morfeja spanca na goro Ido poleg Troje, in (286—291):

»Spanec ustavi se tam, Kronida oko ga ne spazi,  
Jelki na vrh ti je sedel, ki v gori najvišja je bila,

Kvišku moleča v sopar obnebja košate mladike,  
 Ondi sedi skrit v vejah široko razraščene jelke,  
 Ptici enak ves zvočni, ki glasno po gorah si poje,  
 Khalkis jo zove Olimp, ljudem kot Kymindis je znana» . . .

Huda je borba med Ahajci in Trojanci; vsi bogovi posežejo vmes (spev 20., 73—74):

»Z ognjem Hefajstom se sprime globokovrtinčasta voda,  
 Ksantos jo kliče Olimp, Skamandros pa zove jo zemlja« . . .

Samo božja beseda brez dodejanega prevoda iz človeškega govora se imenuje v Odiseje desetem spevu (302—305); čarovnica Kirka je Odiseju tovariše izpremenila v živali, Odiseja samega je te usode obvaroval bog Herm, pokazavši mu čarovno rastlino, »koren lečen«: »moly bogovi mu pravijo«. V dvanajstem spevu pa pripoveduje ista Kirka Odiseju, da bo mu treba dalje pluti mimo silno nevarnih pečin, »Plánktai jim je ime pri srečnih bogovih v Olimpu« (61) . . .

Avgust se je pri svoji preiskavi teh sledov božjega jezika pred vsem in najprej obrnil do očeta Homerja, dobro vedoč, da je Homer Grkom ustvaril bogove, in vsled tega pričakujoč od njega tudi kaj podatkov o božjem jeziku. In ni se motil. Toda zdaj mu je ob tem gradivu nastala sledeča zadača:

1.) Ker so si po splošnem in neovrznem mnenju izumili jezik bogovi sami, odkod ima Homer poročilo o božjem jeziku?

2.) Po čem se razločuje božji jezik od človeškega? po starosti? So li one božje besede prastarine?

Ko je Avgust pregledal vso primerno literaturo, je o prvem vprašanju konstatiral sledeče podmene: 1) nekaterniki so mislili, da so duhovniki te besede božjega jezika slišali neposredno od bogov, zmislili se jih v zamaknjenih trenutkih; 2) nekaterniki so ugibali, niso li tega jezika nekdaž rabili omikanci, govoreč kakor bogovi; 3) muza, prijateljica Homerjeva, je ovadila Homerju kakor druge božje tajnosti tudi skrivnosti božjega jezika.

Zadnja podmena se je zdela Avgustu najbolj verjetna.

O drugem vprašanju je cesar Avgust po dolgem raziskovanju tole spravil na dan: božjim besedam kakor Briarej, Khalkis, Ksantos je še videti etimološki vir, po vrsti pomenijo silnega obra, medenobarvnega ptiča, rumenobarvno reko; ali pa najdemo tudi pri vzporednih človeških besedah: Ajgajon, Baticia, Skamander, Kymindis ono prozornost? In baš prvotna prozornost daje onim izrazom pesniško slikovitost, lepoto, vredno božjega očesa, ki le nazirajoče misli!

Ne radi starosti ima Homer te besede za božje, ne radi tajne neumljivosti in pokvarjenosti, ki nastane s starostjo — baš narobe, radi mladeniške jasnosti . . .<sup>1)</sup>

Tako je torej ugibal in pisal Avgust, prav kakor da bi bil vedel, da pride za njim dobrih 1800 let filolog Kvičala ter zapiše sledeče besede: »Jako bohové lepší jsou a dokonalejší a mocnější než lidé, jako krmě i nápoj jich jest lepší, tak přirozeným způsobem i mluva jich jest lepší než lidská«. (Listy filologické a paedagogické 1877, O řeči lidské a božské.)

V tem mnenju je utrdil Avgusta sam bog Apolon, ki je bil cesarju naklonjen radi novega svetišča, ki mu ga je bil postavil cesar Avgust na Palatinskem griču. In Apolon je vdahnil cesarju-filologu misel na Pindarjevo odo (»otoku Delu«), kjer znani grški lirik proslavlja Apolona in Diane, Latoninih otrok, rojstni otok, navadno imenovan Del, z drugim imenom Asteria: »Zdravstvuj, otok, od bogov ustavljen«<sup>1)</sup>, otrokom bleskokose Latone mičnomila klica, morja sin, širne zemlje sveto čudo, ki te smrtniki imenujejo Delos, blaženi bogovi v Olimpu pa temne zemlje daleč svetečo zvezdo«.<sup>2)</sup>

»In ti, grški Eros, naš Amor«, je vzkliknil Avgust, »ti, ki si najstarejši med bogovi, ki vladaš i ljudi i bogove, ki imaš najlepšo bodočnost — saj »ljubezen je bila, ljubezen še bo, ko ljudi na svetu in sveta ne bo — tudi ti nimaš v nebesih istega imena kakor na zemlji!

»Smrtniki zovejo jo«<sup>3)</sup> Erota, krilatega boga,

Radi krilate pa sile nesmrtniki boga Pterota«. —

Tako berem v Platonu (Phaedros, 252 B), in grški pterón pomeni perut. — Bogovi, vi čutite ljubezni naglo moč in ste jo s pravim imenom imenovali!« . . .

To disertacijo je vložil pri božjem zboru Avgust, da bi dosegel časti in pravice božanstva; nebeška komisija jo je z zadovoljstvom sprejela ter kandidata v slovesni seji proglasila za boga. Z vznesenim glasom je bral promotor Mart, bog »boja klicatelj«, znano formulo, ki se sliši pri doktorskih promocijah in krokarskih izpiti:

»Mi, Jupiter Saturnovič,

večni rector magnificus tovarštva božjega;

Merkurij, Jupitrovič,

večni dekan človeški;

Mart, Jupitrovič,

<sup>1)</sup> Otok Del po pripovedki sprva ni imel trdnega, stalnega mesta, dokler mu ga niso odločili bogovi v zahvalo za dobroto, izkazano Latoni.

<sup>2)</sup> t. j. Asteria; prim. astér = zvezda.

<sup>3)</sup> namreč ljubezen.

večni promotor, redno postavljen, priznavamo s tem pismom in hočemo izpričati, da je bil

Gaj Julij Cezar Oktavijan Avgust, porojen v Rimu, po dobro prestanem izpitu v navzočnosti vseh bogov na slovesen način povzdignjen v čast božjo in so mu bile podane pravice in predpravice božje. V zagotovilo te časti in teh pravic smo podpisali svoja imena in pritisnili nebeški pečat . . .

(Dalje prihodnjič.)



## Oj dobro jutro, hišna mati.

Oj dobro jutro, hišna mati,  
oj dobro jutro Bog vam daj!  
Namenil sem se v trg pogledat,  
kjer velika bo maša zdaj.

A glejte, nimam, nimam rože,  
da za klobuk si jo pripnem,  
a glejte, nimam, nimam družbe,  
da z njo po cesti beli grem.

Vsi drugi, mati, tak prešerno  
z očmi me, mati, pikajo,  
in rožmarine za klobuke  
vsi drugi, mati, vtikajo.

Ah takrat kri vzkipi mi, mati,  
na srce žalost leže mi —  
Jaz fantič mlad sem, bolj kot noži  
pogled njih v srce reže mi . . .

Jaz fantič mlad sem, čujte, mati,  
mlado, ah, hčerko dajte mi . . .  
Hej, žalost in vsi ti sosedje,  
ne enega več blizu ni!

Aleksandrov.

## Visoka molitev.

Večni Bog,  
pred tebe pokleknem tja  
in prosim te sklenjenih rok  
in iz vsega srca:  
Obvaruj me blamaž,  
kristjana udanega,  
nepotrebni fraz  
in vsega dognanega,  
obvaruj me barbarstva

in vsega neblagega,  
varuj me varstva  
prijatla predrazega . . .  
ah, in daj mi moči,  
premagati blesk oči  
in sebe premagati vsaki čas,  
daj okusa mi pravega  
in usmili se mene, vihrovega  
vsem ljubim ljudem na rovaš . . .

Aleksandrov.





## Božji jezik.

Spisal Fran Ilešič.

III.

Lucija Aneja Seneke satira o smrti Cezarja Klavdija  
(41—58 po Kr.):

Cezarja Klavdija apokolokintoza ali pobučenje.

**M**islilim vam sporočiti, kaj se je dogodilo v nebesih dne 13. oktobra za konzulov Azinija Marcela in Acilija Aviole, onega leta, ki je bilo začetek presrečnega Neronovega veka (58 po Kr.). Niti sovraštvo niti ljubezen ne bo govorila iz mene, a če me kdo popraša, odkod da vem vse tako gotovo, no, nato ne bom nič odgovoril, nič, če se mi ne bo hotelo. Kdo me naj prisili? Saj vem, da sem postal svoboden mož, odkar je zapustil svet oni, ki je bil ureničil rek, da mora človek biti rojen ali kot mogotec ali kot norec. Če se mi bo pa zljubilo odgovoriti, bom rekel, kar mi bo prišlo ravno na jezik. Kdo je kdaj od zgodovinarja zahteval prisege, kdo zapriseženih prič? Ako pa bi kljubu temu trebalo navesti vir, pa vprašajte onega, ki je videl, kako je šla v nebesa Druzila, sestra in obenem ljubica Cezarja Kaligule; vprašajte onega srečnega senatorja Livija Gemina, ki je za to pričanje dobil od Kaligule lepo plačilo 250000 denarjev. Isti mož bo rekel, da je videl tudi Klavdija, kako je šel v nebesa, seveda šepaje, ne z odmerjenimi koraki. Hočeš, nočeš, oni mož mora videti vse, kar se godi v nebesih; saj je nadzornik Apijeve ceste, ki drži od večnega Rima mimo še bolj večnih grobov rimskih mogočnejšev čez Kapuo v Brundizij, po kateri je šel med bogove, kakor je znano, tudi blaženi Avgust in Tiberij Cezar. Vendar ti bo ta mož odgovarjal na takšna vprašanja le na samem, javno ne bo nikdar zinil o teh rečeh; kajti odkar je v senatu prisegel, da je videl Druzilo v nebesa iti, a mu v zahvalo za to divno poročilo ni nihče verjel novice, se je s svečanimi besedami zaklel, da ne bo črhnil besedice, če bo tudi na očitnem mestu videl koga pobijati . . . Vse, kar sem slišal od tega moža, hočem zanesljivo in jasno povedati — prisegam na njegovo neskaljeno srečo, ki mu jo želim . . .

»Phoebus je bog po krajših poteh že kazal se zemlji,  
Temnemu Snu da odstopi časa vrhovno poveljstvo;

Že je državo si bratu na škodo razširila Luna,  
Zima ostudna je trgala kras bogate jeseni;  
Ker se je Bakh, nam dragi gospod še dražjega vina,  
Staral, páberke redke pobiral je pozni trgavec.«

Mislím, da me boste bolje umeli, če povem, da je bilo meseca oktobra, dne 13. oktobra. Ure vam natanko ne morem povedati — lažje se bodo filozofi zedinili nego ure — toda recimo, da je bilo med šesto in sedmo uro. »To pa je predebelo!« mi pravite, »pesniki se trudijo in potijo, opisujoč solnčni vzhod in zahod, in ne puste niti poldneva v miru; ti pa hočeš na ta način preskočiti to nesrečno uro?«

»Že je bil v dve polovici razdelil bog Phoebus nebá pot  
In bližajoč se noči je tresel utrujene uzde,  
Doli poševno vozeč, poševne pošiljal je žarke.«

Klavdija je jela dušica siliti, a izhoda ni našla. Tedaj je poklical Merkurij, ki se je vedno izredno veselil bistrournosti njegove, eno izmed treh Rojenic Sojenic k sebi ter ji rekel: »Ti kruta ženska, kaj pa pustiš trpeti siromaka, ki ni zaslužil tako dolgotrajnih muk! Že 64. leto se bori s svojo drago mu dušo — dušico. Zakaj ga sovražiš! Dovolí vendar, da jo vsaj enkrat pogode astrologi — vedeževavci, ki ga zaman pokopujejo vsaki mesec, odkar je postal vladar. In vendar se ni čuditi, če mu ne morejo določiti smrtne ure, saj nihče ne ve za njegovo rojstno uro. Kdo je namreč kdaj sploh mislil, da je bil kot človek rojen? niti njegova mati ne. Stori svojo dolžnost:

»Smrti ga daj: prestól naj zasede boljši naslednik!«

Toda rojenica Kloto je odgovorila: »Hotela sem mu, zares pri Herakleju, še dodati malo časa, da bi obdaril z državljanstvom i ono malo število tistih, ki ga še nimajo. Sklenil je bil namreč, da hoče v togi videti vse Grke, Galce, Hispanjole, Britance. A ker je z druge strani dobro, da ostane vsaj za seme nekaj tujcev (= nedržavljanov), pa se naj zgodi, kar želiš.« In vzela je zaboj ter potegnila iz njega tri vretena, eno je bilo neumnega Avgurina, drugo blaznega Babe, tretje pa Klavdijevo. »Te tri«, je rekla, »hočem vse v enem letu v kratkih presledkih izročiti smrti, da ne pojde Klavdij sam na drugi svet. Bilo bi namreč zelo neprimerno, če bi ga hipoma pustila samega, ko jih je še ravnokar videl toliko tisoč za seboj, pred seboj, okoli sebe; toda ta dva tovariša mu bosta za zdaj dovolj.«

»Rekši besede, je zvila z vretena umazane niti,  
Z njimi kraljeve prestrigla je Klavdiju čase življenja.  
Lahesis pa — nebeške lase ji prepletajo rože,  
Čelo, sencè lavorika si svóji, pierska rastlina —

Suče bleščeečo se nit iz volne ko sneg se bleščeeče,  
 S srečno roko predoč, a spredena nit, glej, dobiva  
 Novo brž barvo: obe se ti preji čudita sestri.  
 Volna še ravnokar bela spreminja v zlato se rdeče:  
 Zlatega veka sijaj že z niti se širi po zemlji.  
 Nič ne prenehajo: blažene sreče saj predejo runo,  
 Polne roke so veselje jim, preja uspešna veselje.  
 Samo od sebe hiti jim delo, se suče vreteno,  
 Gladka jim vije se nit izpod prstov brez vsakega truda.  
 Leta Titona presegajo, Nestorja leta množijo . . .  
 Phoebus veselo pomaga, pojoč o časih bodočih:  
 Zdaj jim živahen ves strune udarja, zdaj volno podaja;  
 Vse so zavzete njegovega petja, ne čutijo truda.  
 Bratove strune slaveč, od srca slaveč njega pesmi  
 Spredle so več nego s'cer: človeško usodo presega  
 Slavljeno delo. »Nikarte nehati«, jim pravi Apolon,  
 »Zmaga naj bridko usodo, ki smrtnikom žuga se smrtjo,  
 On, ki je meni podoben po licih, podoben po diki,  
 Niti je slabši po petju niti po glasu: Zemljanom  
 Blažene čase bo dal, zakonov molčanje prekinil.  
 Kakor razžene danica zaran bežeče zvezdice  
 Ali se hesperus dviga, ko vračajo spet se zvezdice,  
 Kakor se solnca veliko oko ogleduje po svetu,  
 Kadar je zora zmagavka ovila ga z rožnatim dnevom —  
 — Ravno so zlata kolesa zdrčala iz zlatih zatvornic —  
 Tako se bliža že Cezar, Nerona že takšnega vidi  
 Roma; sijajni obraz se mu sveti v blisku pogleda,  
 Gosti mu kodri se vijejo s temena v tilnik.«

Tako je pel Apolon, Lahesis pa je storila, kar je pel on, ker je tudi ona bila naklonjena temu vrlemu možu; s polno roko je zapredla ter še posebej Neronu obilo let podarila. Klavdija pa, tako vele vse tri sestre, naj ljudje spremljajo k zadnjemu počitku, kliče: »Zdravstvuj! hvala bogu!« In on je res globino svoje dušice izčrpal ter s tem končal svoje laži-življenje. Izdihnil je, komedijante slušajoč — komedija je bila zanj pri kraju! — — — — — Zadnje besede, ki so jih ljudje slišali iz njegovih ust, so bile: »V blatu se valjati«.

Kaj se je pozneje godilo na zemlji, to bi bilo odveč pripovedovati. Saj veste to le predobro: kar je splošno veselje vtisnilo spominu, to se ne pozabi. Nihče ne zabi svoje sreče. Pač pa slišite, kaj se je godilo v nebesih: za resnico jamči poročevavec.

Jupitru se je naznanilo, da je prišel nekdo, mož dokaj lepe postave, precej siv, da pa se kreta neprestano, kakor da bi komu pretil: neprenehoma da namreč giblje z glavo in nerodno vzdiga

desno nogo. Vprašali da so ga, katere narodnosti je, a da je odgovoril nerazločno in zmešano: njegovega jezika da ni umeti, da ga ne ume ni Heraklej ni Avgust.

Tedaj je ukazal Jupiter Herakleju, da naj gre iznova spoznavat, katere narodnosti da je tujec. Herakleja je bil prvi pogled hudo zmedel, tistega Herakleja, ki se ni bal niti najhujših nestvorov: ko je videl ta neznani obraz, nenavadno hojo, slišal glas, ki ga ni slišati od nobenega bitja na kopnem (le pri pomorskih zverinah ga čuješ), ta votli in pritrsti glas, je mislil, da mu je zdajci prestati trinajsti trud. Ko pa ga je zdaj natančneje opazoval, se mu je vendar zdel človek. Približal se mu je torej ter mu grški — bilo je to lahko umljivo Klavdiju kot grkoljubu, ki je v grškem jeziku spisal dvajset knjig tirenske, osem kartaške zgodovine — to-le rekel:

»Kterim ljudem si rojak, in katero ti rodno je mesto?«

Ob teh besedah se je Klavdij močno, močno razveselil; bili so mu znani glasovi, dočim prej božjega jezika ni nič razumel; tudi se je nadejal, da bo i ondi kaj Grkov, mož — filologov, katerim bo lahko prodajal svojo črkarsko znanost, in da bo kaj zanimanja za njegovo zgodovino. Zato se je takisto učeno s Homerjevim verzom predstavil rekoč:

»S Troje me mesta vihar je zagnal na Kikonov obrežje.«

Resničnejši pa bi bil sledeči verz, ki je tudi Homerjev:

»Trojo sem mesto razdjal, pogubil sem nje prebivavce.«

In uveljavil bi se bil Herakleju, temu ravnodušnemu, odkritosrčnemu človeku, če ne bi bila prisotna Mrzlica, ki je bila prišla z njim: vse druge bogove je bil pustil v Rimu. »Ta človek«, pravi Mrzlica, »ti pripoveduje gole laži. Jaz ti to pravim, ki sem živela z njim toliko let: v Lugdunu je rojen, Lugdunca zreš; šestnajst milj daleč od Viene je rojen, pravi Galec je. Zato je — kot Galec tega ni smel opustiti — razdejal Rim. Ta mož je sin mesta Lugduna, kjer je dolgo vladal Licinij, ki je bil po rodu Galec in je ondi tiranski postopal. Ti pa, Heraklej, ki si več sveta potlačil, nego katerikoli mulogonec ali »tlakotlak«, gotovo Lugdunce poznaš in veš, da je mnogo milj med Ksantom in Rodanom.«

Zdaj je vzkipeł Klavdij in mrmraje — kajti le mrmrati je mogel — dal duška svoji jezi. Kaj pa je hotel pravzaprav reči, tega ni nihče razumel: tako nejasno so doneli njegovi glasovi božjim ušesom. V resnici je ukazoval, naj odvedejo Mrzlico na smrt, in sicer z ono kretnjo svoje hrome, le za ta posel dovolj močne roke, s katero je

imel navado kot cesar obglavljati ljudi. Zaukazal je, da se ji vrat prereže, a živa duša se ni zmenila za njegov ukaz.

Tedaj je rekel Heraklej: »Poslušaj me in pusti bedarije; pri nas glojejo miši morilno orožje. Brž z resnico na dan, da ti ne iztepem iz glave teh neumnih muh.«

Te besede je govoril Heraklej precej osorno in ostro, a vendar ni imel toliko odločnosti, da bi bil založil norcu kakšno črez pleča. Sicer pa je bila že postava silnega junaka dovolj grozna za Klavdija, da je pozabil šal ter spoznal, da tu v Olimpu mu bode pogrešati vpliva, ki ga je imel v Rimu kot »petelin«, <sup>1)</sup> ki največ premore na gnoju; kolikor se je sploh moglo razumeti, je izpregovoril to-le:

»Nadejal sem se, da se boš ti, Heraklej, najpogumnejši izmed bogov, pri drugih zame potegnil: in če bi me kdo, sem si mislil, vprašal po znancu, ki bi me mogel priporočiti, sem namerjal tebe imenovati, ker me vrlo dobro poznaš« . . .

Heraklej je v tem hipu čutil, kako sladko je biti na glasu vplivnega moža, četudi le priporočitelja pri vsemogočnih bogovih; prijel je šepastega klijenta ter ropotaje z njim udaril v nebeško dvorano. <sup>2)</sup>

»Kolosalno!« se je zdajci zadrł Ares, ki drugega ropota ni maral slišati nego rožljanje svoje bridke sablje. »Robotost! Da se mi prestraši tankoživčna Venera, ki ljubi mir in tihoto ljubezni.«

»No, seveda, Heraklej, od tebe ni nič boljšega pričakovati — ne čudim se, da si ti tako udrl v zborovalnico; saj tebi ni nikdar nič dovolj zaklenjeno — nikdar še nisi kazal olike, vsega se lotiš robato, s silo; vidi se ti pač, odkod da si — parvenu!« In Ares se je zopet približal s čuvstvom misleči Veneri.

Nato izpregovori ves ogorčen bog Merkurij: »Je li res, da bi ta človek rad postal bog, ki še nikdar ni pravilno izgovoril nobenega stavka? Tako željo se drzne gojiti — a izreči je sam ne more? Bog mora biti samostalen, sam svoj odvetnik, od drugih neodvisen, absoluten govornik . . . Vse življenje je prebil, zabil v svoji spalnici; ker ne ve več, kaj bi ondi počel, iztika zdaj po nebeških kotih ter hoče postati bog; premalo mu je svetišče v Britaniji, kjer ga barbari častijo in molijo kot boga —«

Zdaj pa je posegel Jupiter vmes; prišlo mu je na misel, kako nedostojno da je, vpričo neposvečenih oseb zborovati. »Dovolil sem vam«, je dejal, »da ga izprašujete, vi pa ste govorili kakor v zboru

<sup>1)</sup> Latinska beseda gallus pomeni Galca (= Klavdija) in petelina.

<sup>2)</sup> Tu je latinski tekst pokvarjen, ima večjo vrzel; ta izmišljeni stavek jo naj izpolni.

— le bolj divje, tako kakor v gostilnicah. Želel bi, da se držite discipline. Kakršenkoli je ta mož — kaj bo si mislil o vas!»

Da Klavdij ne bi slišal zborovanja, so mu veleli odstopiti. Nato je prvi govoril oče Jan: silno pameten bog, ker gleda obenem »naprej in nazaj« — s svojima dvema obrazoma. Ta je mnogo lepega povedal in sicer z zgovornostjo, ki si jo je mogel pridobiti le na rimskem foru, kjer je iz svojega svetišča poslušal vse javne obravnave; zapisnikar mu kar ni mogel slediti; zato jaz tudi nimam namena njegovih besed doslovno sporočiti. Dosti je govoril o veličini bogov: da ne sme ta čast postati vsakdanje blago. »Nekdaj«, tako po priliki je dejal, »je bila velika reč, postati bog; dandanašnji ji gine vrednost . . . Toda želeč, naj se ne bi videlo, da govorim le zoper osebo in ne za stvar, predlagam, da sploh nihče več ne postane bog izmed njih, ki »zemlje uživajo sadež«, ali izmed njih, ki jih redi »žitorodna zemlja«. Kdor bo zoper ta sklep božjega starešinstva kot bog izklesan ali slikan, tega sem že zapisal peklenskim pošastim in glasujem za to, da ga damo med sužnji pošteno bičati.«

Nato vpraša Jupiter za mnenje sina Vice Pote, ki je bil sicer bog »minorum gentium«. Ta je ljubil denar, živel od dobička, rad prodajal občine in (male) državice. Njemu se je spodobno približal Heraklej in se mu taknil uhlja. Zato pa je sin Vice Pote govoril tako-le: »Ker si je divni Klavdij po krvi v sorodu z blaženim Avgustom, takisto z blaženo Avgusto, katero je povzdignil sam med bogove, in ker prekaša isti Klavdij vse smrtnike daleč v modrosti, zato sem teh misli, da bodi divni Klavdij odslej bog — bog po vsi resnici in pravici, in da se ta božanska izprememba pristavi »Metamorfozam« Ovidijevim« . . .

Različni so bili predlogi, in zdelo se je, da zmaga Klavdij. Heraklej namreč, videč, da je njegovo železo v ognju, je tekal semtertja ter govoril: »Svet stoji na prošnjah, dobroto za dobroto! Sedaj gre za mojo reč, ki sem se zanjo zastavil; če boš ti kdaj česa želel, bom ti v zahvalo vse storil: roka roko umiva.«

Tedaj se je vzdignil blaženi Avgust, da pove svoje mnenje, in je govoril velezgovorno: »Zbrani očetje, vi ste mi priče, da še nisem govoril, odkar sem postal bog. Vedno opravljam mirno le svoje posle. Toda zdaj ne morem več molčati in skrivati svoje nejevolje, ki jo še vikša stid.

Ali sem zato na kopnem in na morju naredil mir? ali sem zato udušil državljanske vojske? zato z zakoni mestu Rimu dal trdno podlago, zato jo s stavbami okrasil, da se mi sedaj naklanja tolika

sramota?! Ne najdem primerneга izraza, zbrani očetje: vse besede zaostajajo daleč za mojo sveto jezo! Ta človek, zbrani očetje, ki, se zdi, da ne more niti muhe spoditi, je ljudi tako' izlahka moril kakor muhe: koliko jih je umoril samo v svoji in moji lastni rodovini — da ne govorim o premnogih imenitnih možeh, ki jih ima na svoji vesti. Tale človek, ki ga tam vidite, ki se je toliko let skrival za mojim imenom, se mi je za vse to zahvalil s tem, da je dve Juliji, moji pravnukinji umoril, eno z mečem, drugo z lakoto, potem pravnuka Lucija Silana. Povej mi, blaženi Klavdij, zakaj si te-le umoril, predno si preiskal njih krivdo? Ti si tudi ubil soprogo Mesalino, ki sem ji ravno tako praded kakor tebi. »Ne vem nič o tem«, praviš ali bi pravil, če bi znal rabiti vsaj človeški jezik — zlodej te vzemi! Da nič o tem ne veš, to je grše nego, da si moje in svoje sorodnike pobijal!

Premislite zdaj, zbrani očetje, kak nestvor bi bil rad sprejet med bogove. Poglejte vendar njegove telo! zares bogovi so bili slabe volje, ko so ga poklonili svetu.

Kdo naj tega človeka časti kot boga? kdo naj vanj verjame? Naposled niti o vas nihče ne bo več mislil, da ste bogovi, ako bodete jemali take ljudi medse.

Sklep: zbrani očetje, če sem častno zavzemal svoje mesto, če nisem nikomur nikdar trdo odgovarjal, maščujte meni storjeno krivico! Predlagam sledeče — bral je svoj pisani predlog — :

Ker je blaženi Klavdij umoril dva zeta, Lucija Silana in Krasa Velikega, Skribonijo, taščo svoje hčere, Mesalino, svojo soprogo, in druge brezštevne poštenjake, zato predlagam, da se strogo postopa zoper njega, da se mu ne dovoli priziv, da se brž ako mogoče spravi s pota, da nebo zapusti v tridesetih dneh, Olimp v treh dneh.«

Klavdij se je hotel sicer braniti, a ker ga nihče ni razumel, se je brž glasovalo; večina je bila za Avgustov predlog. In takoj ga je Merkurij zgrabil za vrat ter ga vlekel v spodnji svet — pekel —

»Tjakaj, od koder se, pravijo, nihče ne vrne.«

Ko sta stopala Merkurij in Klavdij v Rimu po Sveti cesti, je vprašal Merkurij nekoga izmed ljudstva, kaj da pomeni oni hrup in ono tekanje, ali je morda Klavdijev pogreb. In res, bil je Cezarja Klavdija pogreb, velika sijajnost; kajti ščedeli niso niti denarja niti skrbi, in videti je bilo, kakor da pokopujejo boga. Flavtistov, trobentnikov in drugih glasbalačev je bilo toliko, da je to divindaj slišal celo Klavdij. Vse je bilo veselo, jasnega obraza; rimsko ljudstvo se je izprehajalo, radujoč se svobode. Samo Agaton se je jokal in nekaj

drugih sebičnih odvetnikov, ki so za Klavdija tako dobro ribarili v kalni struji . . . Ko je svoj pogreb ugledal Klavdij, tedaj je spoznal, da je mrtev. A veselil se je te proslave svoje osebe in bi bil najraje še dalje gledal veličastno-ginljivi prizor svojega pogreba. Toda prijel ga je božji sel Merkurij in ga vlekel črez Martovo polje — s prikrito glavo, da bi ga kdo ne spoznal; in med Tiberu in Sveto cesto, ondi, kjer je Veliki kanal in so »vrata smeti«, sta se spustila v dolnji svet.

Prej pa je bil že tja dospel po bližnjici Narcis, njegov oproščeneec, da lahko dostojno sprejme svojega milostnega gospoda, in mu je zdaj prišel nasproti, fino umit in načičkan, kakor da je ravno prišel iz kopeli, ter dejal: »Kaj, bogovi prihajajo k ljudem?!« — »Teci, teci«, mu reče Merkurij, »ter naznani naju prihod.« Oni pa je hotel svojemu gospodu še več laskavih ljubeznivosti povedati, a Merkurij mu je iznova ukazal, naj hiti, in ko se je Narcis obotavljal, ga je izpodbodel s svojo šibo. Narcis se je brž spustil v tek. Ker vodi tu pot neprestano navzdol, zato je prišel tudi Klavdij, dasi ves protinast, hipoma k vratom Plutonovim: tu je ležala, kakor pravi Horacij, stoglava zverina, ki je gibajoč se strašno tresla svojo grivo; malo je vznemirilo Klavdija, ko je zagledal črnega, grivastega psa — vaju je bil le svojega ljubljénčka, belega psička. In z mogočnim glasom je izpregovoril: »Klavdij Cezar prihaja.«

In glej, ploskaje z rokami, se prikaže takoj zbor pevcev, pojoč: »Evo ga, veselimo se! veselimo se!« Bili so to: Gaj Silij, designovan konzul, Junij Pretorij, Sekst Tral, Mark Helvij, Trog, Kota, Tekt, Valent, Fabij, rimski vitez — ki jih je bil dal nekdaž Narcis v smrt odvesti. V sredi te skupine pojočih mož je bil pantomim Mnester, ki ga je bil Klavdij svoje dni radi lepšega okrajšal za eno glavo.

Novica o Klavdijevem prihodu se je hitro raznesla, celo do Mesaline tja v ženski oddelek. Kar usuli so se proti oni strani, odkoder je prihajal Klavdij, najprej oproščenci Polibij, Miron, Harpokrat, Amfej in Feronakt, ki jih je bi Klavdij naprej poslal v spodnji svet, da mu pripravijo pot; za njimi sta prišla dva prefekta, Just Katonij in Ruf, Pompejev sin, potem prijatelji Saturnij Lucij in Pedo Pompej, Lup in Celer Azinij, bivši konzuli, nato dve nečakinji, zet, tast, tašča, sploh vsi sorodniki. In zabranili so mu pot kakor prava vojaška četa. Ko jih je Klavdij ugledal, je vzkliknil: »Vse polno prijateljev! Kako pa ste vi sem prišli?«

Tedaj pa je rekel Pedo Pompej: »Kaj praviš, krutež vseh krutežev? Ti še vprašaš, kako smo sem prišli? Kdo nas je sem spravil,



ali ne ti, morivec svojih sorodnikov in prijateljev? Hajdi na pravico! Jaz tebi tukaj pokažem sodnikov stolicel!»

Po teh besedah 'ga siloma odvede k tribunalu podzemskega sodnika Eaka; ta je preiskoval po zakonu Kornelijevem o zavratnih morivcih; Pedo je obtožil Klavdija kot zločinca, ki je umoril: trideset senatorjev, tristo in petnajst rimskih vitezov, navadnih ljudi pa več, nego je listja in trave.

Prestrašen se je oziral Klavdij okrog, išoč kakega zagovornika, toda ni ga našel prijatelja. Naposled je stopil izmed množice Pavel Petronij, stari njegov pivski brat, zgovoren baš kakor Klavdij, ter zahteval, da bode on zagovornik; toda niso mu ugodili. Zdaj je prebral Pedo Pompej pismeno tožbo med velikim hrupom in rabuko. Petronij je poskušal ugovarjati, toda Eak, mož pravice, mu je zabranil ter obsodil Klavdija, ne da bi bil zaslišal drugo stranko, češ:

«Kakor on drugim, mi njemu — uživa naj isto pravico».

Nastala je smrtna tišina. Vsi so strmeli radi tega nenavadnega postopanja; rekali so, da se še kaj takega ni nikdar zgodilo. Klavdiju se je seveda zdela ta njegova obsodba bolj krivična nego nova. Dolgo so se nato prepirali, kako kaznen mu prisodijo . . . Po dolgem ukrepanju so sklenili, da je treba za Klavdija izmisliti novo kaznen, da mu je odkazati kako neuspešno, neplodno delo, ki izvira iz kake strasti ter le-to strast zopet neti — delo brez konca in utehe. Tedaj je Eak razsodil, da mora igrati s kockami v kupici brez dna. In res je začel Klavdij takoj zbirati kocke, ki pa so mu letele skozi kupico na vse strani, in mučil se je z brezuspešnim delom.

Kar se prikaže Gaj Cezar Kaligula in si jame lastiti Klavdija za sužnja; privedel je tudi priče, ki so videle, kako je on Klavdija z bičem, s šibami tepel in klofotal . . . In res so podzemeljski sodniki Klavdija izročili kot sužnja Gaju, Gaj pa ga je izročil svojemu oproščencu Menandru, da mu pomaga v pravnih vprašanjih.

V prostih urah pa goji Klavdij z Menandrom, učenim Grkom, glasoslovje božjega jezika — žal, da tega ni storil poprej — ter išče najprimernejše abecede za božji jezik, pričakujoč, da se s temi raziskavami bolj proslavi, nego se je proslavil z novimi črkami, ki jih je bil izumel na zemlji za človeški latinski jezik.<sup>1)</sup> Skladnje se pa nista lotila; zato bi bila morala za božji jezik imeti čuvstvo.

<sup>1)</sup> Cesar Klavdij je uvedel v latinski pravopis tri nove črke, ki so se rabile za njegove vlade:  $\equiv$  = v,  $\zeta$  = bs, ps,  $\vdash$  = polglasnik med i in u.

(Dalje prihodnjič.)



## Idealisti.

**I**am pri mizi obloženi  
 štirje gostje mi sedijo,  
 pijejo mi rujno vince,  
 sladko mi jedo pecivo,  
 govore o tem in onem,  
 kaj lepo je, poezija . . .  
 Domačin je zdaj govorec,  
 slušajo ga gostje štirje,  
 kimajo mu zadovoljno. —  
 Čujte, kaj jim je povedal,  
 kaka bistra to je glava;  
 tudi vi mu pritrjujte,  
 z glavo včasih prikimujte! . . .  
 Govoril pa jim tako je:  
 »Slišal v svoji sem mladosti,  
 da se pesnik vsak izpoje,  
 in da s prvim sivim lasom  
 mu pojema moč prvotna.  
 Slišal sem, a verovati  
 nisem hotel praznim marnjam;  
 mislil sem, da pesnik srednji  
 bi utegnil se izpeti,  
 a nikdar ne velik pesnik,  
 kakor Orel je na primer,  
 ta naš divni, slavni pevec . . .  
 A sedaj pa le verujem,  
 vidim, da je res, kar čul sem;  
 i naš Orel je opešal,  
 dasi v letih je najboljših!  
 Res, nekteri govorijo:  
 »Vedno večji je ta Orel,  
 vedno više se povzpenja,  
 in obzorje se mu širi,  
 in veliko njega srce  
 svet vesoljni že objemlje,  
 vse človeštvo brez izjeme.«  
 Toda čujte me, gospoda:  
 Pevca vendar je naloga,

da nam kaže ideale,  
 da nas dramí, navdušuje  
 za vse lepo, blago, sveto! . . .  
 To storil je pesnik Orel  
 v prejšnjih časih s polno mero,  
 ko ljubezen je opeval  
 v svojih sladkih slavčjih tožbah,  
 ko nam pomlad je opeval  
 v nedosežnih svojih odah,  
 ko je pesmi pel večerne,  
 vzbujal sladko hrepenenje,  
 da si jokal, pa se smejal . . .  
 In ti zlati vzori, vzori! . . .  
 In sedaj kaj poje neki?  
 Le vzemimo zadnje pesmi:  
 Opisuje nam uboštvo,  
 bedo, jad, smrt, glad, nagoto,  
 vodi nas po bornih kočah,  
 v gnusna vodi nas predmestja,  
 grde slika nam beznice,  
 pa propadlost po teh krajih . . .  
 To res z vedno isto silo,  
 Da jo vidiš to golazen,  
 kako gnete se pred tabo,  
 naga, lačna, zapuščena,  
 kako vzdihá, joče, kolne . . .  
 Vprašam pa, je to umetnik,  
 ki nam nudi te prizore?  
 So li kmetje, so berači,  
 ti kvartači, ti pijanci,  
 kak predmet za poezijo,  
 za to čisto božjo hčerko? . . .  
 Nam blaže li srca morda,  
 dvigajo jih proti nebu,  
 ganejo li dušo našo? . . .  
 Ha, gospoda, smešno, jeli?  
 Smešno, to je, pa nevarno! . . .  
 Vsa mladina ga že číta,

vse se zanj že navdušuje . . .	Bog jih živi pevce prave,
Peša vera, peša pravnost . . .	Bog jih živi ideale,
Žalostni so vam ti časi,	jasne, svetle ideale!»
časi struje te »moderne«,	Zazveneli so kozarci,
teh »modernih« pevcev časi! . . .	trčili so štirje pivci,
Toda kaj bi se jezili,	dvignili kozarce polne,
<del>dajte, pijte no, gospoda!</del>	<del>srkali v se ideale.</del>
Trčimo na zdravje, dragi!	jasne, svetle ideale . . .

Ivan Šorli.

## Noč.

Noč prihaja v mojo tiho sobo;  
 luč umira pred menoj na mizi,  
 v zadnjih iskrah že trepeče  
 plamen —  
 noč prihaja v moje trudno srce.

In na stenah vstajajo počasi  
 temne sence z bledimi obrazi,  
 vame gledajo oči globoke,  
 bližajo se mrtve mi roké . . .

Izsušena že so moja lica,  
 in izpraznjena je moja duša . . .  
 vse raztrosil sem bogastvo svoje,  
 vse do dna izpraznil svojo dušo —

Ivan Cankar.

## Resignacija.

Na mojo pot ne trosi rož duhtečih —  
 temna in strašna pred menoj leži;  
 cvetovi jasni vsi bi oveneli,  
 v režeče maske bi okameneli  
 smehljaji tvoji sredi te noči.

Oj Anica, vse moje lepe sanje  
 razpadle so že davno v prst in prah;  
 vse, kar sem ti govoril, vse zlagano —  
 pod haljo z biseri in zlatom tkano  
 sem skrival svoje duše blazni strah.

Pred mano hodi smrt s korakom tihim,  
 polaga mi na pot svoj temni prt —  
 in luč umira, moje cvetje vene . . .  
 Oj ne žaluj — odvrni se od mene,  
 ti ljubica — pred mano hodi smrt! . . .

Ivan Cankar.

## Božji jezik.

Spisal Fran Ilešič.

(Koniec.)

IV.

### Ognjeni jeziki.



akor Klavdij tako tudi ves takratni svet ni več umel bogov, bogovi pa niso umevali sveta, in zastalo je občevanje med Olimpom in zemljo, ker ni bilo občila; zemlja je bila brez skrbnih gospodarjev, Olimp pa dvor brez gospodarstva. Imena bogov je svet pač izgovarjal, a molil bogov ni več.

Bogovi niso čutili tega razmerja. Bivali so mirno v Olimpu ter se brez skrbi za svet vdajali svojim epikurejsko-lahkoživim željam. In miren stan je res bil Olimp, zavit v gosto meglo, katere ni prodrlo radovedno človeško oko. —

»Joj meni, moje oči!« je zavpil nekega dne bog Zen. »Blešči se mi od silne luči tam na vzhodu!«

Golgata je bila vsa v živem ognju. Topel vetrič je vel od nje in razpršil oblake ob vrhovih olimpovskih; gol je bil prvič Olimp, golote svoje pa so se strašili Olimpovci. Kamor je bil doslej zrl človek s svetim strahom in spoštovanjem, sluteč za temnimi oblaki božjo tajnost, tja je posijala luč resnice — Kristove vere — krinka je padla bogovom raz obraz.

Ognjeni jeziki so petdeset dni pozneje plavali nad Jeruzalemom kot vidno znamenje svetega duha, ki ga je poslal Kristus svojim apostolom; v vseh jezikih je govoril Bog prvi binkoštni praznik vsem narodom, in ves svet je iznova umeval božjo besedo.

Sram pa je bilo Olimpovce pred svetom svoje nagote. Da bi bili izpostavljeni pogledom nizkotnega človeštva?! Nikdar! Apolon je zagodel stari marš: »Odi profanum vulgus et arceo«, in vsi bogovi so se kakor eden mož vzdignili, da se preselijo iz Olimpa na sever h germanskim in slovanskim svojim bratom. Ondi so se naselili po visokih gorah, v zraku in oblakih, lovili volkove z germanskim Votanom, se solnčili okoli slovanskega Svaroga in strele metali s Perunom. Središče jim je bila germanska Valhala in slovanski Nav (raj).

Toda tudi tod jim je človek drzno »posvetil« v obraz z ono lučjo z vzhoda; pač se je trudila Klopstockova, Goethejeva in Schil-

lerjeva muza, da bi jim s svojimi zvoki osladila življenje vsaj tam zgoraj v najvišjih višavah, pač je češki glosist v latinskem slovarju »Mater verborum« svojim rojakom vsiljeval slovanske bogove, in Srb Milojević je še l. 1869. pričaral vesoljnemu svetu živo sliko slovanskega Olimpa (glej Krek, Einleitung, str. 587<sub>2</sub>, 840), prilviške malike je nekdo zakopal v zemljo, da bi tem bolj zanimalo svet njih vstajenje (Krek, str. 406<sub>2</sub>) — zaman: odklenkalo jim je.

Tiste čase je Jupiter nekoč tako-le bridko potožil Vuotanu in Perunu: »Kako lahko smo živeli takrat, ko še niso stikali po vseh koteh hribolazci, ta vražja zalega, ampak je človeška družal prepuščala obronke kuščarjem, kačam in drugi golazni, vrhove pa nesmrtnim bogovom. Sans gène sem se takrat splazil skozi grmovje naših gora k lepim zemljankam, ali dandanes te po teh lepih potih, ki so si jih napravili povsod hribolazci, izpazi pri vsakem koraku kako človeče, ki stopa z gorjačo v roki na vrh in se zamakne v vsak kažipot — kje je potem še majesteta, če nas opazujejo na tajnih poteh navadni ljudje? in pa ljubosumni možje če bi te ti natepli!« —

Valhala in Nav sta se preselila daleč na sever, tja v Ledeno morje.

## V.

### Oton se uči v Valhali božjega jezika.

Dne tridesetega julija mescca l. 1898. je srfotala duša Otonova iz gradu friedrichsrhuškega ob obali Severnega morja v bližnje hrastje. Nemirno se je ozirala okoli, češ, kam pa zdaj? V Berlin ne smem, v Pariz ne smem; v Gradec? Tam pa bi me iz ljubezni pojedli, ostane le severna stran, torej čez širno morje!

Brunhilda, krepka, životna deva, s katero se je bil dal nekdam v Gasteinu fotografirati, ga je vzela pod pazduho ter ga odnesla v Valhalo.

Kako je osupnil Oton, ko je zaslišal posamezne sinove matere Germanije, pravzaprav današnjih germanskih dežel, govoriti slovanski! Že je hotel namočiti pero, da ukrene z razpisom vse potrebno zoper to zlo, misleč, da je i ondi vsemogočni cancellarius, kar mu zadoni s predsedniškega stola neumljiva oficialna govorica; mar ni tu in povsod pruski žargon oficialni jezik?

Pravi bogovi so govorili le svoj uradni jezik, »poboženi« veljaki pa so umevali tudi druge jezike. Oton je bil v začetku ves zmešan, a brž je spoznal, da ne kaže nič drugega nego se naučiti tega urad-

nega jezika. Za učitelja si najme najboljšega jezikoslovca, ki je bil tam, Jakoba Grimma.

Grimm ga sprejme za učenca ter mu začne, držeč se zdravega vzgojnega in poučnega načela, razlagati stvari, o katerih je mislil, da so morebiti učencu znane.

»Si bral »Nordsko Eddo«, ono skandinavsko zbirko raznih junških pripovedk, ki ima svojo vzporednico v nemški »Nibelunški sili«?« ga vpraša Grimm.

»Ne,« odgovori Oton.

»Obžalujem,« reče nato učenjak; »tam bi se bil naučil, da pivu ne pravija povsod öl, ampak da mu pravijo na primer velikani — obri: hreina log (= čista tekočina), peklenščaki mi ð dh (slov. med) —.«

»O,« ga prekine Oton, »to vem še iz burševskih let, ko sem pil po vseh svetovih, z angeli, hudiči, bil pijan v nebesih in v peklu, po vseh devetih nadstropjih — jeli, biorr zovejo bogovi pivo?«

»Pogodil si!« reče Grimm. »To bo dobra podlaga. Z načelnega stališča ni zabiti, da ima vsak svet svoj jezik; v peklu drugače govore nego v nebesih . . .«

Nadaljnji pouk je kazal, da se je Oton sicer privadil božjim besedam, da pa je vedno pruski izgovarjal . . .

## VI.

### Grimm in Miklošič pred nebesi.

Mrzlo je bilo v Valhali, mrzlo, da so bogovom in polubogovom šklepetali zobje; odkod naj bi prihajala toplota? Otonu je že še pokadil kak volkodlak ali Wolf, a Grimmu, ki je imel v svojih razpravah jezike za enako pravne, kateri rojak bi njemu kadil?

Ves zmrzel se je napotil Grimm iz Valhale, da bi našel gorkote svojemu skoro otrplemu srcu.

Iz nejasnega, meglenelega slovanskega Raja, kjer so brez življenske toplote švigale sence bogov kakor Svaroga, Peruna i. dr., je hrepenel Miklošič, da bi ugledal enkrat — žarko solnce.

Srečala sta se na izprehodu Grimm in Miklošič. Pogovor ju je kmalu napeljal na vprašanje, kako bi kaj bilo s primerjalno slovnico vseh jezikov vseh svetov. Baš sta govorila o tem, da po sanskritskih knjigah pravijo ljudje antilopskim kožam čarma, bogovi pa čarma (Kvičala, Listy 1877, str. 8.), kar prideta — vroča želja je bila dovolj, da se jima je uresničila — pred krščanska nebesa; na zlatih stebrih,

pred vhodom je bilo napisano: »Naj ne vstopi, kdor ne ve, kateri jezik se govori v raj!«

Tega vprašanja sta se učenjaka lotila z vso vnemo. Metodo sta brž pogodila: »Če bi vedeli, kateri jezik so govorili ob stvarjenju v raj u na zemlji, bi poznali tudi jezik, ki ga govore tu v nebesih.« Glede na to je bilo rešiti najprej jezikovno-zgodovinsko vprašanje o jeziku Adamovem. —

Bogato literaturo sta našla o tem predmetu. Izprva so imeli hebrejščino za prajezik ali rajski jezik. Cerkevni očetje o tem niso dvomili. Sv. Hieronim piše: »Da je prajezik bil hebrejski jezik, ki je v njem pisan stari vek, in da so se naši jeziki razvili iz hebrejščine, to nam je izporočila vsa starodavnost.« In zopet: »Skoro vseh jezikov besede ima hebrejščina.« Origenes pa pravi: »Prvotni Adamov jezik — mislimo hebrejskega — je ostal v oni deželi, ki ni bila delež kakkega angela, ampak Boga samega.« Učenjak Guichard (okoli 1600) pa si je stavil vprašanje: »Hebrejščina je brez dvoma prajezik — kako pa si naj razlagamo druge jezike iz nje?« Grščino si je tolmačil tako-le: Ker se bere hebrejščina od desne na levo, grščina pa od leve na desno, ti je treba hebrejske besede le obrniti, in brž imaš grščino. — Že v 10. stoletju pa je ugovarjal hebrejščini slavni črnorizec Hraber, ki pravi v svojem spisu o pismenih: »Нѣсть богъ створилъ жидовска языка прѣжде, ни римска, ни јелинска, нъ сирскы, и мѣже і аdаmъ глагола, і отъ адама до потопа, і отъ потопа, до нѣдеже богъ раздѣли языky при стѣпотвореніи.«

Hebrejščini se je popolnoma omajalo stališče, ko je izdal l. 1580. Gorupius na Nizozemskem velevažno knjigo, v kateri je dokazoval, da se je v raj u govorilo nizozemski ali holandski. André Kempe pa je bil prepričan, da je Bog z Adamom govoril švedski, da mu je Adam odgovarjal danski, kača pa da se je z Evo razgovarjala francoski. Toda zaman je pisal svojo knjigo Perzom, ki mislijo, da je kača govorila arabski, Adam in Eva perzovski, Gabriel pa turški. Še manj mu je verjel oni domoljubno navdušeni Madžar, kateremu sta bila Adam in Eva Madžara, ali oni Španjol, ki je še l. 1814. trdil, da je Adam dvoranil Evi v jeziku pirenejskih Baskov; seveda je le-ta Španjol našel svoji tezi jasnih dokazov v zapisniku metropolitanskega kapitelja v Pampeluni, ki je bil 150 let pred njim sklenil sledeče: 1.) Ali je bil baški jezik prajezik človeštva? Učeni člani kapiteljski priznavajo, da si ne upajo tega kar naravnost zatrjevati, dasi so v srcu globoko prepričani o tej resnici. 2.) Ali je bila baščina edini jezik, ki sta ga Adam in Eva govorila v raj u? O tem se niti za

trenotek ne budi dvom v našem duhu, in nihče ne more temu kaj pametnega ugovarjati. (Vorlesungen über die Wissenschaft der Sprache. Von Max Müller. I. Serie. p. 111.)

Vse to so bile le duhovite znanstvene igracije; učenjaki so govorili o prazgodovinski dobi, ne da bi se bili ozirali na sledove, ki jih je zapustila v zgodovini, o prajeziku, ne glede na zgodovinske jezike; baš iz današnjih in iz zgodovinski znanih jezikov lahko sklepamo na starejše jezikovne dobe.

To je izprevidel že Leibnitz; zato je prvi opozoril jezikoslovce, da si morajo pridobiti empirske podlage, ter priganjal ruskega carja Petra Velikega, naj da popisati vse mnogobrojne jezike svoje velike države; in res imamo izza carice Katarine II. prvi »sравnitelnyj slovar«.

Tem začetkom sta sledili v našem veku primerjajoča in zgodovinska slovnica. Oni sta nam pokazali, da so takozvani indogermanski jeziki kakor sorodniki poleg njim tujih semitskih (hebrejskega, arabskega itd.) ali uraloaltajskih, da so si sicer jeziki teh skupin tem bolj podobni, v čim starejši obliki jih primerjamo, da se da že do neke meje rekonstruirati indogermanski prajezik, da pa so doslej še zaman iskali ožjih vezi med skupinami samimi, na pr. med indogermanskimi in semitskimi jeziki.

Adam, tvoj jezik se nam umika kakor varljiva mavrica, dokler se nam ne posreči med vsemi jeziki cele zemlje zaslediti sorodnosti, ki bi nas vedla k skupnemu jeziku, človeškemu prajeziku.

»V nebesih govore . . .« — le negativen odgovor imamo na to vprašanje: nobenega izmed živih ali znanih jezikov, pač pa njih skupni prajezik, a tega ne poznamo. »V nebesih govore« — kateri jezik? Kadarkoli hočem kaj zapisati, vselej se mi upre roka kakor Faustu, ko je hotel razložiti tajnost svetih besed: »V začetku je bila beseda«!

Zdaj pristopi jasnih lic, jasnega pogleda poljski mesijanist Mickiewicz, propovednik splošne krščanske ljubezni, ter s trdnim, ali vendar milim glasom reče te besede: »Res je, da se v nebesih ne govori noben izmed zgodovinskih človeških jezikov, a vsi so ondi enako spoštovani, enakopravni. Zaman je Pilat na Kristovem križu odlikoval židovski, grški in latinski jezik, kakor je Friderik, pruski kralj, dajal neprimerno prednost latinščini, ki mu je bila občilo z Bogom, mimo francoščine, v kateri je občeval z ljudmi, in mimo nemščine, v kateri se je pogovarjal s konji; zaman so se zbrali v Benetkah proti sv. Konstantinu filozofu (Cirilu): jepiskupi i popove



i črnorizaci, jako i vrani na sokola, i vzdigoše trijezyčnuju jeres, glagoljušte: »... my že tri takmo jezyky vemy, imiže do-  
stoiti v knigah slaviti boga, jevrejskyj, ječinskij i latinskyj«; kajti  
sveti Ciril jim je odgovoril: »Ne idete li dažda oti boga na vase  
ravno? ili slunce takožde ne sijajete li na vase? ni li ne dyhajemo  
na ajer, ravno vasi? i kako vy ne stydite se, tri jezyky mēnešte  
tščija, a pročiim, vsēm, jezykom, i plemenom, slēpom, velečte i  
gluhom, byti?... Davida bo vapijete, glagolje: pojte gospodu, vsa  
zemlja, pojte gospodevi pesn, novu. — — —« (Vita Sti. Constantini,  
ed. Miklošič, Denkschriften der Wiener Akademie, hist.-phil. Cl.,  
1870, p. 227).

Preiskava vama je obtičala, ker bočeta z razumom pojmiti  
nebeški govor, a ga ne čuti ta! Nebeški govor čuti vsak, komur je srce  
vneto svete ljubezni, kajti to je govor ljubezni, umiljiv in rabljiv  
vsemu človeštvu. Slovani še ni lastil svojemu jeziku časti nebeškega  
jezika, ker je sprejel v svojo kri bistvo Kristove ljubezni, ki se je  
kazala o prvih binkoštnih apostolom v podobi jezikov, da bi jo ume-  
vali — vsi narodi.

Ljubezen — božječloveški, teoantropovski jezik. —



## Lilija bela . . .

Lilija bela, srce mi mre,  
kadar oko te moje zre . . .  
Oh, kaj nisem bil tebi cnak?  
Zdaj pa sem tak, sam Bog ve, kak!

Ko precvitaš na solnčnih tleh,  
lepe zemlje še lepši nasmeš,  
ležem ob tebi na mehka tla,  
duša je meni mračna vsa.

Doli pod tabo črviček spi,  
da ga vroče solnce zbuči —  
Meni se smeje pomladni dan,  
v zraku plava mi — črni vran . . .

E. Gangl.

